

KADIN İSTİSMARI *

Ayden Özkan**

Ümran Demir***

ÖZET

Kadın istismarı, fiziksel, cinsel ve duygusal zarar veren farklı eylemlerin bütünüdür. Uzun dönemde zihinsel, fiziksel ve cinsel sağlık sorunları ile sonuçlanmaktadır. Son zamanlarda, uluslararası alanda istismara uğrayan kadınların sayısının arttığı dikkat çekmektedir. Aile içinde ve dışında kadın istismarına, coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik, öğretim düzeyi farkı olmadan, bütün toplumlarda rastlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: kadın, istismar

ABSTRACT

WOMEN ABUSE

Women abuse includes a variety of different acts, witch abused them physically, sexually or emotionally. Women abuse at the long term is resulted by physical, mental and sexual health problems.

Recently, the number of women abuse has received increased attention internationally. Women abuse in family and out family were meet in society that does not difference geographic limit, developed economic, education level.

Key Words: women, abuse

Erkeğin, yasalardan ve toplumun ataerkil geleneklerinden kaynaklanan kadına göre üstün konumu; kadının erkeğe hizmet etmesinin ve erkeğin aile içi kararlarda kadından daha fazla söz sahibi olmasının doğal görülmesi, istismarın ortaya çıkmasında önemlidir.

Kadına yönelik istismarın kültürel dayanakları ise, var olan cinsiyetçi düzenin doğal olarak algılanması, kadının nesnelleştirilmesi, şiddete boyun eğmenin, fiziksel güç ve zor kullanımının hoşgörü ile karşılanması olarak sıralanabilir. Örneğin, erkeğin karısını dövmesi birçok ülkede doğal sayılmakta, şarkılarda, atasözlerinde ve evlilik törenlerinde övgü ile dile getirilen haklı olarak gösterilmektedir. Ülkemizin toplumsal ve kültürel yapısı da şiddeti desteklemektedir. “Kadının karnından sıpayı, sırtından sopayı eksik etmeyeceksin”, “Ayı sevdiği yavrusunu hırpalır”, “Suç öldüründe değil ölüdedir”. Geleneksel kadınlık rolü beklentileri de kadının adeta kurban pozisyonunda kalmasını teşvik etmektedir. “Analık ve eşlik birinci görevindir”,

“Allah sabırlı kulunu sever”, “Sen kadınsın alttan al”, “Kadın, erkeğin şeytanıdır”, “Kan kussan da kızılıcık şerbeti içtim diyeceksin”, gibi sözler bu durumu açıkça ortaya koymaktadır (Demir 2000).

Kadınlara fiziksel, cinsel yada psikolojik zarar verebilecek veya kadınların acı çekmesine yol açabilecek davranışlar, gerek kamu gerekse özel alanda yapılan bu tip davranışlara ilişkin tehditler ve kadınların özgürlüğünün zorla kısıtlanması da dahil, şiddet içeren her türlü cinsiyetçi davranışa kadın istismarı denilmektedir (Telali ve Aktaş 1996).

A-İstismar Çeşitleri

a) **Fiziksel İstismar:** Fiziksel istismar, kadınlara karşı kaba kuvvet kullanmadır (Telali ve Aktaş 1996). Fiziksel istismarın varlığına işaret eden bazı davranışlar: İtmek, tokat atmak, ısırma, boğmaya çalışmak, tekmelemek, yumruklamak, eşya fırlatmak, fiziksel güç kullanarak evden çıkmasına veya eve girmesine neden olmak, hasta-yaralı veya hamileyken gerekli yardımı

*I. Ulusal Aile Hizmetleri Sempozyumunda poster bildiri olarak sunulmuştur (9-11 Mayıs 2001) Ankara.

**Ege Üniv. HYO Doğum Kadın Hast. Hemş. AD (Arş. Gör.)

***Ege Üniv. HYO Doğum Kadın Hast. Hemş. AD (Doç.Dr.)

eşirgemek, bıçak-silah gibi aletlerle tehdit etmek veya saldırmak, işkence yapmak(kadının bedeni üzerinde sigara söndürmek, bağlayarak dövmek, yere veya duvara fırlatmak) gibi.

b) Duygusal İstismar: Duygusal istismar, sevgi, şefkat, ilgi, onay, destek gibi duygu ve duygusal ihtiyaçların göz ardı edilmesi, küçümsemesi, inkar edilmesidir. Örneğin; kadını önemli bir gününde (diploma töreni, ödül töreni, iş yemeği, doğum günü) her seferinde yalnız bırakma, istediği yapılmadığında günlerce surat asma gibi (Güneri 1996). Ayrıca kadına hakaret etmek, sövmek, kadının öz güvenini yitirmesine yol açmak, aşağılayıcı sözler söylemek, kendisini ruh hastası olarak görmesine neden olmak, eşyaları kırmak, yemeği yere dökmek gibi davranışlar da duygusal istismar arasında yer almaktadır (Telali ve Aktaş 1996).

c) Sözel İstismar: Söz ve hareketlerin düzenli bir şekilde korkutma, sindirme, cezalandırma ve kontrol etme aracı olarak kullanılmasıdır. Sözel istismarın varlığına işaret eden bazı durumlar ise, belirli aralıklarla çok ağır hakaret ve sözler söylemektir. Bunlar genelde kişinin değer verdiği konulardır. Güven sarsmak ve kadını yaralamak amacıyla bazen öfkeli, bazen sakin tekrarlanır. “Çok kötü annesin”, “İş yerinde sana acıdıkları için çalıştırıyorlar”, “Çok pis kokuyorsun” gibi. Bunun yanı sıra kadına küçük düşürücü adlar takmak ve sık sık olumsuz bir şekilde eleştirmek, alay etmek de sözel istismardır (şişman, aptal, çirkin, sakar gibi) (Güneri 1996).

d) Ekonomik İstismar: Ekonomik istismar, Kadının çalışmasına izin vermemek veya kısıtlamak, çalışan kadının elinden parasını almak, ailenin geliri konusunda kadına

bilgi vermemek gibi davranışlardır (Telali ve Aktaş 1996).

e) Cinsel İstismar: Cinselliğin bir tehdit , sindirme ve kontrol etme aleti olarak kullanılmasına cinsel istismar denir. Cinsel istismarın varlığına işaret eden bazı davranışlar arasında;

*Kadına cinsel bir eşya imiş gibi davranmak,

*Aşırı kıskançlık ve şüphencilik göstermek,

*Kadının cinsel isteklerini, ihtiyaçlarını hiç önemsememek, dikkate almamak veya alay etmek,

*Kadının cinsel performansı ile olumsuz veya küçümser bir şekilde alay etmek,

*Cinselliği bir cezalandırma yöntemi olarak kullanmak,

*Açıkça başka kadınlara ilgi göstermek,

*Kaba kuvvet kullanarak cinselliğe zorlamak,

*Özellikle cinsel bölgelere aletle işkence etmek gibi, sadist davranışlarda bulunmak,

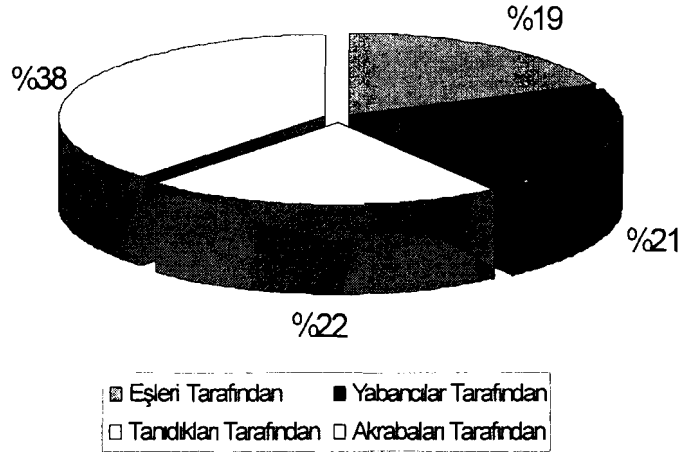
*Tecavüz etmek,

*Duygusal baskı kullanarak cinsel ilişkiye zorlamak,

*Acıtarak, hoyrat cinsel ilişkide bulunmak sayılabilir (Güneri 1996).

B-Kadına Yönelik İstismarın Kimler Tarafından Yapıldığı

Kadına yönelik yapılan istismarın kimler tarafından yapıldığına bakıldığı Grafik 1’de incelendiğinde; %19’unun eşleri, %21’inin yabancılar, %22’sinin tanıdıkları, %38’inin de akrabaları tarafından istismara uğradıkları görülmüştür (<http://www.nvaw.org/1992>) (Grafik 1).

Grafik 1: Kadına Yönelik İstismarın, Kimler Tarafından Yapıldığının Dağılımı
Kaynak: <http://www.nvaw.org> (National Violence Against Women) 1992

C- Aile İçi Şiddet

Birleşmiş Milletler'in 1991'deki deklarasyonunda kadına yönelik şiddet "Kadınlarda ister kamu isterse özel yaşamlarında, fiziksel, cinsel veya psikolojik yaralanma sonucunu doğuran veya böyle bir sonuç doğurmaya yönelik her hangi bir alandaki cinsiyete dayalı her türlü eylem, ihmal, kontrol edici davranış veya özgürlüğünün keyfi biçimde kısıtlanmasıdır" diye tanımlamaktadır (Arın 1996).

Son yıllarda aile içi şiddet sıklığında geçmişe oranla artış olduğu ve dünyadaki her dört kadından birinin şiddete maruz kaldığı belirtilmektedir. IV. Ulusal Kadın Konferansı'nda, kadınların en fazla şiddete maruz kaldığı ülkelerin başında Rusya'nın olduğu ve 1994 yılı içinde 13500 Rus kadının kocaları veya sevgilileri tarafından dövüldüğü bildirilmiştir (Uluslararası Kadın Konferansı 1995, Erci 1997). Yapılan araştırmalara göre Amerika'da dövülen kadın oranında % 30'a varan bir artış olduğu ve olguların % 42'sinde travma geliştiği, % 61'inin öldüğü, % 69'unun da psikiyatri kliniğinde tedavi gördükleri saptanmıştır (JAMA 1992). Avusturya'da mahkemeye sevk edilen 1500 boşanma davasının %59'unda evliliğin sona erme nedeni, kadınların erkekler tarafından şiddete maruz

kalmasıdır. Danimarka'da da kadınların %25'i fiziksel şiddeti başlıca boşanma nedeni olarak göstermektedirler. Fransa'da şiddet kurbanlarının %95'i kadın ve bunların %55'i koca şiddeti kurbanıdır. İngiltere'de her 7 kadından biri kocası tarafından tecavüze uğramaktadır (Telali ve Aktaş 1996).

Ülkemize baktığımızda da Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun 1994'de yaptığı araştırmaya göre Türkiye genelinde kadına yönelik aile içi fiziksel istismara, erkeklerin ifadesine göre %34, kadınların ifadesine göre %30 oranında rastlanmaktadır. Bu da göstermektedir ki kadınların bir kısmı aile içi şiddeti gizlemektedir. Aynı araştırmaya göre kentlerde kadınların %62'si, kırsal alanda ise %49'u eşlerinin psikolojik şiddetine maruz kalmaktadır (Telali ve Aktaş 1996).

Aile içinde ve dışında kadına yönelik istismarın, coğrafi sınır, ekonomik gelişmişlik, öğretim düzeyine bakılmaksızın bütün toplumlarda son derece yaygın olduğu görülmektedir. İstismar türü toplumdan topluma farklılaşabilmektedir. Örneğin Afrika'daki "Kadın sünneti" Türkiye'de yoktur. Bazı toplumlarda bir tokat bile şiddet kabul edilerek cezalandırılmaktadır. Türkiye'de ise tokattan başlayarak kadına atılan dayanın, kadını namus

korumak adına öldürmenin, kadınlar arasında bile "hak" edilip edilmediğinin tartışmasını yapmak yaygındır (Demir 2000).

D-Türkiye'de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddete Karşı Girişimler

Evde istismara uğrayan yada kötü davranılan kadın, hekime gelme konusunda isteksizdir. Yaralanma nedeniyle acil polikliniğine getirildiğinde bile gönülsüz davranır, korku içindedir. Nasıl yaralandığı konusunda tutarsız öykü verir. Hekim böyle bir kadınla görüşürken dikkatli ve empatik olmalıdır. Görüşme sakin ve özel ortamda yapılmalı, her aile üyesi ile ayrı ayrı görüşülmelidir. Daha önceden yaralanma olduğuna ilişkin öykü ve eski travma bulguları, olağan olmayan yerlerde yara olması, yaraları açıklayamama, yaralanma nedeniyle acile başvuruda gecikme olduğunda şiddet yada kötü davranma akla gelmelidir (Yüksel ve Şenol 1997). Şiddete maruz kalan kadınlar, aşağıda isimleri belirtilen kurumlardan yardım alabilecekleri konusunda yönlendirilmelidirler.

a) Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı (İstanbul)

1990 yılından beri kadınlara dayanışma, psikolojik ve hukuksal danışma vermiş ve güvenli bir sığınma yeri sağlamış bulunmaktadır. İstanbul'da bağımsız bir grup kadın tarafından kurulmuş bir vakıftır. Gönüllü psikolog, danışmanlar vs. kişiler tarafından kadınların yönlendirilmesi gibi faaliyetlerde bulunmaktadır (Telali ve Aktaş 1996).

b) Kadın Dayanışma Vakfı (Ankara)

Ankara'da bir grup kadın tarafından kurulan ve çalışmalarını sürdüren vakfın Ankara Altındağ Belediyesi'nin de katkıları ile bir kadın sığınma evi bulunmaktadır. Verilen hizmet İstanbul'daki Mor Çatı Kadın Sığınağı'ndaki hizmetler ile hemen hemen aynıdır (Telali ve Aktaş 1996).

c) Bilgi Başvuru Bankası (3 B Projesi)

Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğüne bağlı olarak 1994 yılından itibaren faaliyetlerine devam eden bir servistir. Bu servise bağlı her hangi bir sığınma evi bulunmamaktadır. Ancak kadınlar diğer sığınma evlerine yönlendirilmektedir (Telali ve Aktaş 1996).

d) Kadın Misafirhaneleri (İzmir, İstanbul, Ankara, Bursa, Eskişehir, Tekirdağ, Antalya)

Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü'ne bağlı olan bu misafirhaneler şu anda Türkiye'de yaygın olarak bulunmaktadır. İzmir, İstanbul, Ankara, Bursa, Eskişehir, Tekirdağ ve Antalya'da faaliyet göstermektedir. Burada diğer sığınma evlerinden farklı olarak şiddete maruz kalanlardan başka, eşler arası anlaşmazlıklarla terk edilen, istenmeyen evliliklere karşı çıkan, evlilik dışı çocuk sahibi olan ve bu nedenle ailesi tarafından reddedilen kadınlar da misafirhanelere kabul edilmektedirler (Telali ve Aktaş 1996).

e) Şiddete Maruz Kalındığında İllere Göre Başvurulabilecek Yerler

İzmir:

1) Bornova Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi

2) Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), İzmir İli Kadın Misafirhanesi

3) Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü Bilgi Başvuru Bankası

İstanbul:

1) Mor Çatı Kadın Sığınma Vakfı

2) Bakırköy Kadın Kültür ve Dayanışma Merkezi

3) Bakırköy Belediyesi Kadın Sığınma Evi

4) Şişli Belediyesi Kadın Sığınma Evi

5) SHÇEK-İstanbul İl Kadın Misafirhanesi

6) Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü-3 B

Ankara:

1) Altındağ Kadın Dayanışma Merkezi

2) SHÇEK-Altındağ Aile Dayanışma Merkezi

3) SHÇEK-Ankara İli Kadın Misafirhanesi

4) Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü-3 B

Diğer Yerler:

SHÇEK Misafirhaneleri (Eskişehir, Bursa, Tekirdağ, Antalya, Nazilli Belediyesi Kadın Dayanışma Merkezi) (Telali ve Aktaş 1996).

E-Kadınlara Aile İçi Şiddetten Hukukun Korunması İle İlgili Yasal Mevzuat

Konu TCY'da "Şahıslara Karşı Müessir Fiiller" başlığı ile 456 ve devam eden maddelerde düzenlenmiştir.

"Her kim öldürme kastı olmaksızın bir kişiye cismen eza verir veya sağlığını yahut akli durumunun bozulmasına neden olursa altı aydan bir yıla kadar cezalandırılır (456/1).

Eğer bir kişinin diğerine saldırısı 5 duyardan veya organlardan birinin sürekli çalışamaz hale gelmesine, yahut söz söylemekte sürekli zorluğa veya çehrede(yüzde) kalıcı bir izin kalmasına yahut 20 gün ve daha uzun bir süre günlük işlerine devam edememesine neden olmuşsa veya yaşamını tehlikeye sokmuş veya gebe bir kadına karşı işlenip çocuğun erken doğumuna neden olmuşsa verilecek ceza 2 yıldan 5 yıla kadar hapidir (456/2).

Bu eylem kesin veya muhtemelen iyileşmesi mümkün olmayacak derecede olup akıl veya beden hastalıklarından birine neden olmuşsa veya beş duyardan biri veya el yada ayaklardan birinin veya konuşma veya çocuk yapma yeteneğinin kaybedilmesi veya yüzün sürekli değişikliğine veya uzuvlardan birinin işlevsizliğine veya gebe bir kadına karşı yapılp çocuğun düşmesine sebep olmuş ise ceza beş yıldan on beş yıla kadar ağır hapidir (456/3).

Bu eylem hiçbir hastalığa sebep olmamış veya günlük işleri yapmaktan dayak yiyeni alıkoymamış ve on günden az iş gücü kaybı olmuş ise burada şahsi bir dava ile karşı karşıyayız demektir. Burada şikayete bağlı olarak şahsen yürütülen dava sonunda verilecek ceza iki aydan altı aya kadar hapis veya para

cezasıdır" (Cumhuriyetin 75. Yılında Kadının Türkiye'de ki Durumu 1998).

F-Kadın İstismarının Olmamasında Yaşama Geçirilecek Önlemler

Kadınları güçlendirmek için okuryazarlık oranlarını temel becerilerini geliştirecek önlemler alınmalıdır.

1)Resmi ve özel eğitim sistemlerinde, hukuksal ve siyasal bilinçlenmeyi vurgulayan, kadınların eşit katılımlarını içeren, insan hakları ve yurttaşlık bilgisi eğitimine öncelik veren programlar yer almalıdır.

2)Her düzeyde karar verme konumundaki kadınların sayısını arttırmayı amaçlayan bir "Cinslerin eşitliği politikası" benimsenmelidir.

3)İletişim organlarının kamu yaşamındaki kadına ilişkin yanlış mesaj ve imgeler vermelerini engellemek için gerekirse yasa çıkartmak da dahil olmak üzere, etkili önlemler alınmalıdır.

4)Kadınların karar verme sürecine katılmaları kolaylaştırılmalı, toplumsal güvence ve destek sağlanmalıdır.

5)Kamu görevlerine atamalarda denge oluşturulmalıdır.

6)Kadınların en az temsil edildikleri Dışişleri, Savunma, Maliye, İçişleri ve Tarım Bakanlıkları'ndaki karar mercilerine atanmalarını güvence altına alacak önlemler geliştirilmelidir. Ayrıca;

7)Kadınların siyasal partilerde etkin görev almaları ve aday olmalarını sağlamak üzere kota yada benzeri geçici önlemler benimsenmelidir (Arat 1996).

KAYNAKLAR

American medical association council on scientific affairs (1992). Violence against women: relevance for medical practitioners, JAMA, (267): 3184-3189.

Arat N (1996). Kadınlar ve Siyasal Yaşam. Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği, 31-33.

Arın C (1996). Kadına yönelik şiddet açısından Türk Hukuku'nun kadına yaklaşımı. Kadına Yönelik

Şiddet, Evdeki Terör, Mor Çatı Kadın Sığınağı Vakfı, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 94-95.

Demir Ü (2000). Kadına yönelik aile içi şiddet. Atatürk Üniv. HYO Dergisi, 3(1): 57-61.

Erci B (1997). Evli kadınların şiddete maruz kalma oranları ve sağlıkları üzerine etkileri. Sendrom (Aylık aktüel tıp dergisi), (8): 86-89.

Güneri FY (1996). Aile içinde kadına yönelik şiddet. Evdeki Terör, Kadına Yönelik Şiddet, Mor Çatı Yayınları, İstanbul, 87-93.

http://www.nvaw.org (1992). National Violence Against Women)

T.C Başbakanlık Kadın Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü (1998). Cumhuriyetin 75. Yılında Kadının Türkiye'deki Durumu, Tokav Matbaacılık ve Yayıncılık A.Ş, Ankara, 67-71.

Telali A, Aktaş M (1996). İnsan Hakları Hukuku. Hukuk Araştırma Merkezi, İzmir Bürosu Yayını, İzmir, 37-43.

Uluslararası Kadın Konferansı (1995). Türk Hemşireler Dergisi, (3-4), 13-15.

Yüksel N, Şenol S (1997). Kadın psikolojisi ve kadınlara yönelik sorunlar. Sürekli Tıp Dergisi, 6 (3): 93-86.